

Foredrag:

BEVARINGSPROBLEMER I FORBINDELSE MED HISTORISKE MONUMENTER.

 Færøerne, Thorshavn d. 3 juni 1997. (vdr. "Muren" i Kirkebø).
 Arrangør landsantikvar Arne Thorsteinsson,
 Føroya Fornminnessavnid.

Interessen for bevaring af historiske bygninger er gammel. Men den professionelle og efterhånden også brede folkelige interesse sætter først rigtigt ind midt i 1800 tallet.

Interessen vokser og bliver efterhånden lovfæstet rundt om i de forskellige europæiske lande. Danmark får sin første bygningsfredningslov 1918. Loven er revideret flere gange siden, sidst 30. juni 1997.

Både i 1800 tallet og langt ind i 1900 tallet herskede den opfattelse, at det var bygningens oprindelige udseende der skulle genskabes.

Man ønskede at se "billedet", udseendet af det oprindelige hus. Det var ikke så meget den originale "substans", murværk, tømmer o.l., man interesserede sig for. Inspireret af kunsthistorikerne ønskede man at opleve bygningen i sin oprindelige stil, som derfor skulle genskabes.

Det gjalt især middelalderlige kirker og herregårde i stilarterne romansk og gotik.

Indtil tiden efter 2' verdenskrig var man stagneret, hvad angik holdning og metoder indenfor bygningsbevaringsområdet. Overalt i Europa havde man den holdning, at gennemføre omfattende restaureringer og føre bygningen tilbage til dens oprindelige arkitektoniske stil. Også i Danmark har vi grelle eksempler på det.

Bjernede Rundkirke. H.B.Storck 1890.

 Det var bygningens oprindelige udseende, man ønskede at se. Det var ikke så meget den "originale" "substans", murværk og tømmer, men primært det "originale" "billede", bygningen i dens oprindelige arkitektoniske stil, man ønskede at opleve og derfor søgte genskabt. For de middelalderlige bygninger, kirker og herregårde, i stilarterne romansk og gotik.

Ved restaureringen af Bjernede Kirke 1890 af arkitekt H.B.Storck, mistedes en spændende arkitektonisk form, udviklet gennem bygningens historiske livsforløb.

Viborg Domkirke. N.S.Nebelong og H.B.Storck 1876.

 Nedrivning og nybygning. Den arkitektoniske stil og form er hentet fra Speier i Tskland og Lund i Skåne. Det lykkedes ikke altid. Det blev sjældent helt korrekt.

Hus i Haderslev. ca 1975.

Endnu i 1975 går det hårdt ud over denne udadtil senklassicistiske bygning med dens fine tilføjelser, butiksvinduer, fra 1860'erne, som uden større betænkeligheder blev fjernet. Tilføjelser fra barok og klassicisme, var man efterhånden ved at blive opmærksom på.

Men det kunne stadig ikke undgås, at restaureringen også gik ud over bygningens originale substans, når man greb ind i det originale murværk. Noget forsvandt, og andet sløredes af rekonstruktioner udført af nye materialer, der søgte at efterligne de gamle mest mulig.

Resultatet blev at man, set med vor tids øjne, nok fik restaurerede bygninger, der stilarkitektonisk så historiske ud, men desværre havde de mistet historisk autenticitet, identitet og fortælleleværdi, egenskaber som er fundamentalt vigtige for at en såkaldt "historisk bygning" forbliver og fremtræder umiskendeligt historisk.

DE FIRE NØGLER.

4 karakteristika for historisk

Originalitet.

Lerbjerg K.
Murværket er stadig originalt romansk kvaderstensmurværk.

Autenticitet.

Ræer Kirke.
Materialer og overflader fra forskellige tider ægte og sammenhørende indenfor bygningens historiske livsproces.

Identitet.

Marie Magdalene Kirke.
Bygningens omskiftelige historiske livsløb har afsat aftryk fra forskellige århundreder, som har påvirket byningens ydre, og givet den en anden identitet, end den, der var at se da kirken blev bygget.

Narrativitet. (fortælleleværdi)

Murværket på Koldinghus indeholder et væld af rester og spor fra slottets forskellige perioder, hvorved det er i stand til at fortælle om slottets historie, hvis man forstår at aflæse murværket.

! {

Ordet "restaurering" er ikke tilstrækkeligt dækkende i dag. Men det bliver stadig brugt og er derved årsag til adskillige misforståelser og uheldige indgreb i historiske bygninger.

Ordet "byggningspleje" er bedre. Det udtrykker noget meget mere nænsomt. Og det indeholder langt flere nuancerede behandlingsmetoder.

Man kan sammenligne ordet "byggningspleje" med "sygepleje", som både omfatter små behandlinger, såsom ultralyd og massage, og store kirurgiske indgreb, som hjerne- og hjerteoperationer.

Interessant er, at man i Sverige bruger ordet "Byggnadsvård", i Norge "Bygningsværn", i Tyskland "Baupflege", i England Conservation. I Frankrig hedder det stadig "Restaurering".

Ordet "byggningspleje" er også velegnet fordi det dækker alle grader af indgreb, som er nødvendige for at beskytte eller redde en bygning fra at forfalde og forsvinde. Mens ordet "restaurering" kun er et ganske bestemt indgreb.

Mocambique, eksempel som beskrivelse på et forfald.

slides

Forfaldskurven.

Man kan få en ganske god forståelse for et forfalds forløb med dets karakteristiske etaper ved at tegne en kurve over forfaldet.

Herpå kan man indføre de til enhver forfaldssituation svarende forskellige fysiske indgreb til beskyttelse.

Man har i overskuelig form en oversigt over en bygnings succesive forskellige forfaldsetaper, tidsmæssigt illustreret ud ad x-aksen og tilstandsmæssigt illustreret op ad y-aksen. samtidig er forneden påskrevet de forskellige indgreb og fysiske metoder, der hører til den pågældende situation.

Metoderne, som går fra det svageste til det stærkeste indgreb, er opstillet i en skala basert på den engelske arkitekt Sir Bernard Feildens definitioner.

Man ser at imellem indgrebene optræder ordet "restaurering", der således ikke er at betragte som en holdning eller filosofi, men er en konkret fysisk metode eller indgreb.

Dermed er ordet "restaurering" placeret, hvor det korrekt hører hjemme.

FORFALDS KURVE

7

1. prevention: forebyggende foranstaltninger.
2. preservation: beskyttelse og vedligeholdelse.
3. consolidation: sikring og styrkelse ved tilføjelser, evt. reversible konstruktioner
4. restoration: genoprettelse, genskabning af noget oprindeligt.
5. reproduktion, genfremstilling af bestemte definerede bygningsdele.
6. rekonstruktion, tilstræbt genfremstilling.

Hertil kan føjes:

7. "Addition": tilføjelse af nye større dele f.eks. tilbygning nødvendig for at bygningen fortsat kan fungere og have eksistensgrundlag.
Men det kan også bare være et beskyttende tag, og kan dermed henføres til "prevention".
8. rehabilitation: brugsmæssig genrejsning evt. ny funktion. kan optræde mellem 4 restoration og 5 reproduction..

Akropolis

Eksempel på ruin, der er i en stadig proces.
448-406 f.Kr. opførtes af Perikles, det vi ser i dag.
435 e. Kr. Parthenon indrettet til kirke. senere moske.
1640 eksploderede krudtmagasin i Propylæerne.
1687 nedrev tyrkerne Niketemplet.
- Krudtmagasin i Parthenon eksploderede.
Beg. af 1900 tallet hjemførte Lord Elgin askillige dele.
1830 påbegyndtes oprydning og genopbygning, sker stadig.
I dag foranstaltninger p.gr.a. luftforurening.

Carlo Scarpa 1906-1978
Castelveccio Verona, 1964.

Indretning af museum i middelalderligt borganlæg.
Nyere fløje gotiseret 1923. Æstetiske og udstillingsmæssige forudsætninger.

Scarpas arkitektur er basert på sammenstilling af forskellige perioder og materialer.

Scarpa river et stykke bygning ned for at synliggøre forskellige skjulte dele af bygningen, og betoner stedet med udstilling af en rytterstatue.

Scarpas metode er ikke bevarende, og ikke reversibel, men udstillende og oplevelsesrig.

Sverre Fehn 1925?-
Bispegården i Hamar 1967

Indretning af museum i tidligere landbrugsbygninger, der er integreret i den middelalderlige bispegård.

Udgravninger foregår stadig. Arbejdet udstilles for publikum, som bevæger sig ad betonramper ude og inde.

De historiske dele er ikke ganske urørt p.gr.a. de tilførte betondele.

Det er oplevelsesrigt at bevæge sig rundt.

Der er raffinerede sammenstillinger af nyt og gammelt.

Flere vindues- og murhuller er lukket udvendigt med påførte glasplader.

Inger og Johannes Exner 1926-
Koldinghus 1972-94

-----○-----

Engelske ruiner

1. Kirkham Priori
2. Byland Abbey.
3. Rieveaulx Abbey
4. Fountains Abbey

England har mange ruiner, flere hundrede. Der er ikke større trang til at beskytte dem ved at overdække dem.

Det er en betydelig indsats at passe dem, som de er. Ofte sker der ommuringer af de øverste dele. Pasningen ville måske lattes ved overdækning, men så skal den holdes vedlige.

Mange ruiner indgår smukke park- og landskabsanlæg, og indgår derved som dele i de karakteristiske engelske havelandskaber og parker, der besøges af mange mennesker og turister.

-----○-----

Spørger man i dag, ud fra hvilke faglige principper man ønsker at bevare historiske bygninger, er meningene ret forskellige. Men der kan peges på fire typiske:

1. et kunsthistorisk syn, som prioriterer det synlige, "billedet" af den oprindelige bygning.
2. en arkæologisk opfattelse, som ønsker den originale materialesubstans bevaret urørt som primær kilde.
3. et historisk syn, som også betragter senere tiders tilføjelser som interessante, og af betydning for bygningens historiske autenticitet og fortælleleværdi.
4. et æstetisk syn, som tilgodeser arkitektoniske og kunstneriske momenter vedr. såvel bygningen selv som relationer til omgivelserne.

Disse fagprægede holdninger kan dog godt optræde samtidigt i samme bygning, idet de vægtes og prioriteres rundt om i bygningen, hvor de gør sig gældende.

Det er i den forbindelse vigtigt at forstå relationerne mellem holdningerne samtidig få en oversigt over, hvorledes flere forskellige indgreb og kan komme på tale i samme bygning, så begrebet "restaurering" ikke står alene som metode, men at andre indgreb, svagere eller stærkere, kan være rigtigere i andre situationer i bygningen.

Om "murin" (Færøerne)

Dersom Ruinen er en ufærdig kirkebygning, som altid har stået som ruin, adskiller den sig fra Castelvecchio, Hamar, og Koldinghus, ved ikke at indeholde et omskifteligt livsløb, der har afsat fortællende historiske spor på murværket.

Vurderer vi Murin udfra de fire nøgler, kan man fastslå:

- 1 Murin fremstår stadig med optimal originalitet i sin substans.
- 2 Murins historiske autenticitet er uændret og optimal.
- 3 Murins identitet er den samme som altid, dvs uændret.
- 4 Dens fortælleleværdi er optimal og uændret.

muv. situation

Dvs. man har et meget originalt og uberørt historisk monument.

Hvis Murin skulle overdækkes, synes dette kun nødvendigt, dersom skaderne er stærkt accelererende, og/eller fordi man ønsker Murin anvendt til museum el.lign.

Under forudsætning af, at der ønskes udført en beskyttelse af Murin, bør overdækningens art undersøges nøje gennem studier

af flere alternative muligheder. 7 ~~8~~

Kræves kun murværket beskyttet, kan dette ske med en partiel dækning af murkronerne.

Skal Murin også bruges til museum, skal der udføres et beskyttende tag.

Som tagmateriale kan man ikke udelukke flere muligheder: græstørv, træ, metal glas eller andet.

For at finde frem til det rigtigste tag, bør man undersøge en serie af muligheder, således at alternativerne kan vurderes i forhold til hinanden og i samspil med ruinen og landskabet, så at man får alle aspekter dækkende belyst.

Da Murin med et beskyttende tag uundgåeligt vil ændre identitet, (der findes intet usynligt tag), spiller taget arkitektoniske en stor rolle. Dette gælder hvadenten taget er af græstørv, træ, metal eller glas. I alle tilfælde stilles krav om høj arkitektonisk kvalitet, både i helhed og detaljer.

Man kunne på nuværende tidspunkt nok forestille sig at nogle af de nævnte materialer skulle være egnede. Men man kan ikke på nuværende grundlag afgøre, hvilket der er bedst og rigtigst.

Dette kan kun afgøres ved omhyggelige undersøgelser af de forskellige materialers muligheder med deres dertil hørende konstruktionsformer. Hertil hører dokumentation for den arkitektoniske kvalitet vedr. hver enkelt materiale gennem udførelse af relevante projekter og modelforsøg.